

5. Гриценко В.В. Поняття самогубства як роду смерті / В.В.Гриценко, А.П.Тіщенко // Науковий вісник УАВС. – 1997. – № 2. – С 220-224.
6. Медведев В.С. Суїцид та професійна деформація працівників органів внутрішніх справ / В.С.Медведев // Психологія суїцидальної поведінки: діагностика, корекція, профілактика : Зб. наук, праць / За ред. С.І. Яковенка. – К: КІВС, 2000. – С. 62-64.
7. Михайлов А.Е. Суицид и его предупреждение / А.Е. Михайлов. – К.: Правник – НАВСУ, 1998. – 32 с.
8. Нарижный Ю.А. Суициды и меры по их предупреждению среди сотрудников ОВД / Ю.А.Нарижный // Психологія суїцидальної поведінки : діагностика, корекція, профілактика: Зб. наук. праць / За ред. С.І. Яковенка. – К: КІВС, 2000. – С. 96-99.
9. Психологічна профілактика суїцидальної поведінки співробітників органів внутрішніх справ: Методичні рекомендації. – К: НАВСУ, 2000. – 64 с.
10. Чуприков А.П. Суицидология. Основные термины и понятия: Методическое пособие / А.П. Чуприков, Г.Я. Пялягина. – К.: Украинский НИИ социальной и судебной психиатрии, 1999. – 60 с.

The article discusses the features of suicidal acts among employees of the Interior, and through measures for its prevention.

Keywords: suicide, personality, law enforcement, prevention.

Отримано: 11.03.2010

УДК 159.922.6 + 316.752

О.Ю.Скобедіна

Динаміка становлення ціннісних орієнтацій особистості

У статті висвітлено проблему формування ціннісних орієнтацій особистості та їх місце у її структурі. Розглянуто існуючі класифікації ціннісних орієнтацій. Розкрито особливості змін ціннісних орієнтацій особистості на різних вікових етапах її розвитку.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, особистість, структура особистості.

В статье рассматривается проблема формирования ценностных ориентаций личности и их место в структуре личности. Рассмотрены существующие классификации ценностных ориентаций. Раскрыты особенности измененных ценностных ориентаций личности на разных возрастных этапах её развития.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, личность, структура личности.

Сучасна тенденція до пріоритету матеріальних благ, широке впровадження в наше життя новітніх технологій, відсутність загальносупільної моралі ведуть до переосмислення цінностей і світоглядних орієнтирів.

Н.Паніна зауважує, що “молоду тій же мірі, що й старші покоління, перебуває у стані аномічної деморалізованості, авторитаризму й соціального цинізму. У результаті аномічної деморалізованості в молоді не формується стійка система цінностей, що відповідає перспективі демократичного розвитку суспільства” [6].

Проблема формування ціннісних орієнтацій постала сьогодні дуже гостро і потребує ретельного вивчення.

Б.Ананьев стверджував, що розгляд статусу ціннісних орієнтацій особистості дозволяє зрозуміти, як залежність її від конкретних соціальних структур, так й активність самої особистості в загальному процесі функціонування тих або інших соціальних утворень [4, с.156].

Дослідженню сутності понять “цінність”, “ціннісні орієнтації” приділяли увагу Д.Леонтьев, Н.Окса, В.Ядов, Б.Братус, А.Здравомислов; аналізом динаміки ціннісних орієнтацій займався А.Маслоу, К.Роджерс та інші.

У психологічних дослідженнях є спроби звести проблему формування ціннісних орієнтацій особистості до засвоєння нею етичних норм та їх реалізації у конкретній ситуації. Однак велике значення у процесі становлення ціннісної структури особистості відіграє інтерес особистості до моральної спонуки, та, як наслідок, аналітичне ставлення до неї. Невизначеним сьогодні є місце ціннісних орієнтацій у структурі особистості та їх розвиток упродовж усього життя людини.

Мета статті полягає у виявленні місця ціннісних орієнтацій у структурі особистості та розкритті особливостей їх змін протягом життя.

Проблему цінностей не можна розглядати абстрактно: цінності завжди пов’язані з соціальним розвитком. Філософ Карл Манхейм порівнював цінності з дорожніми вогнями, що регулюють комунікацію всередині культури. У процесах суспільного розвитку

постійно присутня боротьба взаємовпливів, взаємопроникнення різних, що виключають один одного, явищ. Відомо, будь-який процес, будучи суперечливим явищем, закріплює визначений напрямок розвитку і цим самим виключає можливість безлічі інших. Звідси, вибір завжди поєднується з величезною відповідальністю за наслідки і не може стати здобутком чисто суб'єктивних устремлень особи. Справжній вибір відрізняється від сваволі тим, що це – результат складного синтезу об'єктивних можливостей зовнішньої дійсності і суб'єктивного багатства внутрішнього світу людини, нагромадженого нею в процесі соціального досвіду. У процесі вибору розкривається справжній сенс, духовне і моральне багатство особи, стійкість або аморфність її ідеалів і переконань. Складність для людини тут полягає в тому, щоб правильно зорієнтуватися в обстановці, зрозуміти, що перешкоди об'єктивно необхідні, вони не підлягають ігноруванню або хитруванню в обхід їх, а які є здобутком суб'єктивної сваволі або випадкового збігу обставин.

Вибір людини залежить не тільки від розуміння або нерозуміння особливостей ситуації, що склалася, але й від ціннісних орієнтацій особи. Шкала цінностей, за якою люди вибирають, дуже різна і залежить від безлічі обставин. Складним є співвіднесення шкал цінностей окремої особи і суспільства в цілому: від повної тотожності – до повної протилежності. В історичному контексті часто трапляється так, що носій справжніх цінностей – окрема особа, а не суспільство.

Як зазначають науковці, термін “цінність” прийшов у психологію із соціології. Слід зауважити відмінність таких понять, як “цінність” та “ціннісні орієнтації”. Цінність – об'єктивна, а ціннісні орієнтації – суб'єктивні. Перехід цінностей у ціннісні орієнтації особистості є свідченням її об'єктивізації.

Сучасна аксіологія виокремлює дві групи цінностей: першу складають цінності, пов'язані з вітальними потребами людей, до другої належать фундаментальні цінності Добра, Краси, Справедливості, Свободи, які В.Шинкарук і О.Яценко вважають надвітальними утвореннями, ствердженням всезагального в індивіді.

У структурі особистості, за диспозиційною теорією В.Ядова, фундаментальні цінності відносяться до вищого, найбільш сталого рівня і, активно впливаючи на диспозицію нижчих рівнів, регулюють загальну спрямованість її соціальної поведінки [9, с.89-92].

Ціннісні орієнтації – це спрямованість особистості до визначених цінностей, це динамічний аспект ставлення людини до дійсності, до матеріальних і духовних цінностей, у центрі уваги якого оцінка, що визначає характер цього ставлення, мотиви діяльності індивіда, його поведінку, переконання та ідеали.

Ціннісні орієнтації у своїй єдності з потребами, інтересами, життєвими цілями, установками утворюють цілісну структуру особистісних якостей, серед яких, на думку А.Здравомислова, ціннісні орієнтації особистості є своєрідною “віссю свідомості”. Всі інші компоненти даної структури знаходяться в залежності від неї [2, с.113-115].

За М.Боришевським, ціннісні орієнтації виступають однією з найважливіших детермінантів самоактивності особистості, у зв'язку з тим, що цінності є таким утворенням свідомості і самосвідомості, яке тісно пов'язане зі сферою потреб особистості. Ціннісні орієнтації, виконуючи функцію вибору, впливають на функції цілепокладання, планування та самоорганізації. Вони є регулятором мотивації.

Сучасний дослідник Н.Окса відносить ціннісні орієнтації до елементів структури особистості, що характеризують загальну спрямованість людини на мету та способи діяльності, мають суб'єктивно-об'єктивну основу, а отже, є серцевиною особистості. Він розглядає ціннісні орієнтації як відносно самостійний компонент структури свідомості, що утворює індивідуальний вигляд особистості [5, с.222].

Сьогодні існує декілька підходів до класифікації ціннісних орієнтацій. Розглянемо деякі з них.

А.Маслоу розглядає цінність у розумінні грецького “telos”, кінцева мета, до якої спрямована людина, так як сам процес життя. Виокремлюючи при цьому цінності-засоби та цільові цінності допускаючи перетворення першої у другу.

Отже, з точки зору цілей та задач, цінності можна поділити так:

- цінності мети (термінальні цінності);
- цінності засоби (інструментальні цінності).

Термінальні цінності можна віднести до основних, які відображають перспективу життя особистості (теперішні та майбутні прагнення), а отже і регулюють міру зусиль.

Ціннісні орієнтації є внутрішньосуперечливим утворенням, адже найважливіші життєві цінності можуть бути недосяжними. Ціннісні орієнтації, яких особистість набуває в онтогенезі, залежать від того, у яку діяльність включена особистість. Д.Ельконін розглядав психічний розвиток як зміну етапів оволодіння предметною діяльністю та спілкування. Залежно від цього, ціннісні орієнтації можна класифікувати на дві групи:

- 1) предметні;
- 2) міжособистісного спілкування.

Розробляючи проблему структури ціннісних орієнтацій особи, зауважує І.Бех, необхідно виходити з принципу єдності їх дина-

мічного і змістовного боків. Акцент на змістовному боці особистісних цінностей свідчить про відстоювання у психологічній науці позиції, яка передбачає науково обгрунтовану віру в людський розум, людську свідомість, переконаність у тому, що структура людських цінностей формується не на основі вроджених і підсвідомих внутрішніх тенденцій, а свідомого, осмисленого відображення людської дійсності. Тому одним із факторів формування особистісних цінностей вважається свідомо інтелектуальна робота людини з більш глибокого і широкого відображення дійсності, а не внутрішньо-спонтанне розгортання визначених динамічних тенденцій [1].

Слід зауважити, що система ціннісних орієнтацій особистості, будучи відображенням цінностей суспільства, сама може впливати на групові норми і цінності. Індивідуальні ціннісні орієнтації окремих членів групи взаємодіючи впливають на колективні. Тому система ціннісних орієнтацій особистості є багатофункціональною.

Ф.Василюк відзначає, що цінності здобувають якості реально діючих мотивів і джерел свідомості буття, що ведуть до росту і вдосконалення особистості в процесі власного послідовного розвитку. Ціннісні орієнтації, будучи таким чином, механізмом особистісного росту і саморозвитку, самі носять характер, що розвивається та виступають динамічною системою.

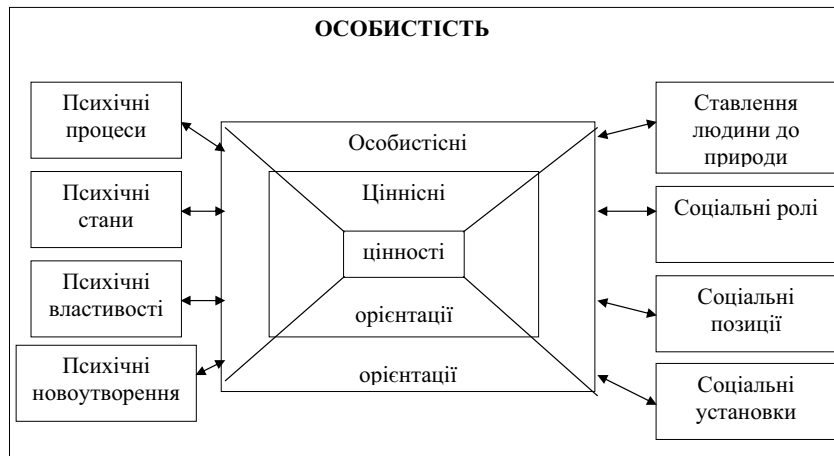

Рис.1. Місце ціннісних орієнтацій у психологічній структурі особистості

На схемі виділено цінності, ціннісні орієнтації та особистісні орієнтації. Слід розуміти, що в цінності переважає спрямованість на

соціальний прогрес і розвиток людини з призначенням, що виключає можливість негативного у її значенні. А звідси й ціннісні орієнтації є позитивним утворенням. Особистісні орієнтації, в свою чергу, можуть бути як позитивними, так і негативними, адже вони можуть бути спрямовані і на вади, як необхідність відповідати громадській думці та сучасній реальності [7].

Ціннісна сфера особистості зазнає змін. Людина не народжується з готовими ціннісними орієнтаціями, а набуває їх в онтогенезі.

Системі цінностей та ціннісних орієнтацій властивий динамічний, мінливий характер розвитку, який ґрунтується на взаємодії двох суперечливих тенденцій: тенденції до збереження та тенденції до зміни системи.

Процес формування ціннісних орієнтацій відбувається від конкретного до абстрактного: спочатку формується ставлення до конкретних людей, їх вчинків, а потім на цій основі відбувається становлення відношення людини в принципі.

Як вже було зазначено, процес формування ціннісних орієнтацій проходить в онтогенезі, а тому, очевидним є й різні умови і фактори, що впливають на цей процес на різних вікових етапах. Розглянемо детальніше кожен з них.

На першому етапі (період новонародженості та вік немовляти) відбувається перехід від біологічного до соціального типу розвитку. Соціальна ситуація спільного життя дитини з дорослими зумовлює виникнення нового типу діяльності – їхнього безпосередньо-емоційного спілкування. Спілкування в період немовляти повинно бути емоційно позитивним. Завдяки цьому в дитини створюється емоційно позитивний тонус, що є ознакою її фізичного і психічного здоров'я. Тому будь-яка ситуація, за якої немовля отримує позитивні емоції, не менш важлива для його життя, як якісне харчування чи свіже повітря й тепло.

В ранньому дитинстві (1-3 роки) соціальна ситуація розвитку має таку структуру: дитина – предмет – дорослий.

Таку в цьому віці виникає психологічне новоутворення – Я – глибинна суть людини, справжність, що дає їй змогу відрізнити себе від інших людей, відчувати, переживати, усвідомлювати реальність свого існування. Як активне начало, Я об'єднує всі життєві вияви особистості, забезпечує погляд на себе із середини, усвідомлення, змінювання себе, регулювання своєї життєдіяльності, а також подолання меж свого Я, щоб збагнути свою глибинну суть, цінності, об'єднати своє минуле, теперішнє і майбутнє. Я є найвищою концентрацією суб'єктивності (індивідуальності, глибинної неповторності) та суб'єктності (зовнішньої і внутрішньої активності,

духовного споглядання) людини, в якій втілюються усі відчуття: від ситуативних станів до кардинальних учинків, фундаментальних життєвих рішень, переживання власної цілісності й нероздільності свого минулого, теперішнього, майбутнього і вічного.

Саме в цей період виникає тенденція до “сили Я”, основою якої є справжні людські цінності і яка забезпечує розвиток просоціальної спрямованості особистості дитини [8, с.138].

Розвиток особистості в цей період відбувається у сім'ї. Важливість цього періоду для формування особистості полягає в тому, що дитина з першого року свого свідомого життя знаходиться в доволі розвинутій групі і в міру наявної активності, що пов'язано з особливостями її нервово-психічної організації, усвоює тип відносин, з тими ціннісними орієнтаціями, які у ній склалися, перероблюючи їх у риси своєї особистості. Вже в цей період батьки формують фундаментальні цінності, відповідаючи та питаючи “Що таке добре? Що таке погано?”.

Дошкільний вік характеризується входженням дитини у групу ровесників у дитячому садку, якою керує вихователь, що, як правило, стає для неї, поряд з батьками, найреферентнішою особою.

Гра є провідною діяльністю дошкільнят. Граючись, дитина пізнає світ, стосунки, ролі, поведінку людей, моделює міжособистісні стосунки в ньому, вчиться орієнтуватись у різних сферах людської життєдіяльності, оволодіває правилами та нормами життя, що, в свою чергу, впливає на формування ціннісних орієнтацій. Істотною особливістю дошкільного віку є виникнення різноманітних стосунків дитини з однолітками, утворення дитячого угруповання. Отже, на формування ціннісних орієнтацій особистості дошкільника мають вплив не лише батьки, як це було у ранньому дитинстві, а й вихователь, що, в свою чергу, вже має сформовану систему цінностей (що може не співпадати з батьківськими) та однолітки, кожен з яких, в силу вихованості в своїй сім'ї, має вже певні ціннісні орієнтації.

Навчання у початковій школі – соціальна ситуація розвитку дитини молодшого шкільного віку (6-7 – 10-11 років) – зумовлює психічний і особистісний розвиток дитини. З цього приводу Д.Ельконін зазначав, що навчальна діяльність є суспільною за своїм змістом (у ній відбувається засвоєння усіх надбань культури та науки, нагромаджених людством, а отже і цінностей), суспільною за своїм сенсом (вона є суспільно значущою і суспільно оцінюючою), суспільною за своїм виконанням (виконується відповідно до суспільно вироблених норм). Ситуація розвитку особистості на цьому етапі дещо схожа на попередню, адже вчитель, що очолює групу учнів (клас) стає ще більш референтною особою для дітей, порівняно, з ви-

хователем дитячого садка та батьками, регулює взаємовідносини дитини як з його однолітками, так і з дорослими.

Шкільне життя вимагає від дитини виконання багатьох правил і норм поведінки, дотримання яких передбачає вже сформованість вміння регулювати свою поведінку, підпорядковувати довільну діяльність вже сформованим ціннісним орієнтаціям.

У дітей молодшого шкільного віку виникає усвідомлення власних дій, психічних станів, формується вміння розглядати і оцінювати власні думки та дії ніби зі сторони. Це вміння є основою рефлексії. На відміну від дошкільника, який здебільшого орієнтується на власний індивідуальний досвід, молодший школяр починає орієнтуватися на загальнокультурні зразки, якими він оволодіває у взаємодії з дорослими та ровесниками.

Рефлексія змінює пізнавальну діяльність молодших школярів, їхнє ставлення до себе й до оточення, погляд на світ, змушує не просто приймати на віру знання від дорослих, а й виробляти власну думку, власні погляди, уявлення про цінності.

Отже, вступ дитини до школи, перехід сімейного виховання до системи шкільного навчання і виховання є важливим і складним процесом, який супроводжується змінами ціннісних орієнтацій особистості.

Специфічною особливістю підліткового періоду (11-14 років у дівчат, 12-15 років у хлопчиків) є те, що вступ до нього не характеризується входженням у нову групу, а є подальшим розвитком особистості у групі, що розвивається, але вже у змінених умовах та обставинах (поява вчителів-предметників, пріоритет суспільної роботи, дискотеки, референтні групи однолітків і т.д.) при наявності суттєвих фізіологічних змін організму внаслідок статевого дозрівання.

Самі групи стають іншими, якісно змінюються. Існування різноманіття задач обумовлює виникнення різних спільнот, які можна умовно розподілити на:

- спільноти, в яких формуються просоціальні асоціації (гурткова робота, туристичні походи, спортивні секції і т.ін.);
- спільноти, в яких формуються асоціації, що заважають, а іноді дезорієнтують розвиток особистості (“фанати”).

Мікроцикли розвитку особистості підлітка проходять для одного й того ж школяра паралельно в різних референтних групах, що є конкурентними для нього по своїй значущості. Успішна інтеграція в одній з них може співпадати з одночасовою дезінтеграцією в іншій, в якій він до цього вже пройшов фазу адаптації. Індивідуальні якості, що є цінними в одній групі, відкидаються в іншій групі, де

пріоритетною є інша діяльність та інші ціннісні орієнтації, і це блокує можливість успішної інтеграції в ній. Успішну позитивну інтеграцію особистості забезпечує входження її в групу вищого рівня розвитку – або у випадку переходу його в нову спільноту, або в результаті об'єднання тієї самої групи школярів навколо діяльності, яка їх захоплює, цінності та спрямованість якої опосередковує їх міжособистісні стосунки.

У підлітковому віці, внаслідок посиленого прагнення до спілкування з ровесниками, намагання відповідати очікуванням однолітків, що не завжди є високоморальними, виникнення у підлітка уявлення про себе, як про людину, що переступила рубіж дитинства, починає вироблятися нова система критеріїв оцінювання поведінки та особистості людини, відбувається переоцінка цінностей, орієнтація з дитячих норм і цінностей на дорослі.

Періоду раннього юнацтва (15-16 – 17-18 років) відповідають специфічні цінності, норми поведінки. Перехід від дитинства до дорослості у людському суспільстві передбачає залучення дитини до оволодіння системою знань, норм і навичок, завдяки яким індивід може створювати матеріальні та духовні цінності, виконувати суспільні функції і нести соціальну відповідальність.

Центральним новоутворенням раннього юнацького віку є особистісне самовизначення (ідентичність), що постає як потреба зайняти внутрішню позицію дорослої людини, усвідомити своє місце в суспільстві, зрозуміти себе і свої можливості [8, с.237]. Процес формування ідентичності залежить від прийняття індивідом власних рішень (криза ідентичності), а також від взяття на себе зобов'язань щодо здійсненого вибору, системи цінностей чи майбутньої професійної діяльності.

Рефлексія дає змогу юнакам аналізувати життя, дивитися на нього збоку, що є важливим моментом його психічного розвитку. Результатом роздумів про себе, діалогів із собою, самоаналізу стає обґрунтування моральних мотивів, визначення ціннісних орієнтацій. Розвиток когнітивних елементів самосвідомості виявляється у підвищенні значущості системи власних цінностей, посиленні особистісного, психологічного, динамічного напрямів самовиховання.

На етапі зрілої юності (18-20 років) продовжується інтенсивний розвиток самосвідомості, молоді люди самовизначаються в системі моральних цінностей. У цей період людина стоїть перед вибором способу власного життя: вступ до вищого навчального закладу, від вибору якого залежить самореалізація та задоволення потреб особистості, або включення у практичну діяльність. І професійне

самовизначення і вибір поля діяльності відбувається з урахуванням ціннісних орієнтацій особистості. Однак, треба відмітити, що сьогодні, в часи кризи, значних змін зазнав і ринок праці, що не в змозі забезпечити робочими місцями молодь. Типовою ситуацією для сучасного юнака є неможливість працевлаштування (через брак робочих місць) та одночасова неможливість вступу до вищого навчального закладу (через брак коштів). Низький рівень домагань, інфантильність, несформованість системи життєвих цінностей або орієнтація на штучні цінності є тими причинами, що унеможливають позитивне входження у самостійне, доросле життя. Це ще раз підкреслює важливість сформованості ціннісних орієнтацій в житті людини, а отже, й детального вивчення умов їх формування.

Для дорослості (20-60 років) характерні найвищий рівень розвитку духовних, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей людини. Значних змін система цінностей зазнає на межі 30 років. Цей етап чоловіки і жінки переживають по-різному: чоловіки можуть змінити роботу чи спосіб життя, у жінок змінюються пріоритети (ті, хто раніше орієнтувався на заміжжя, починають цікавитися кар'єрою, і, навпаки, ті, хто віддавався професії переорієнтовуються на сім'ю).

Після 30 років важливою цінністю людини стає сім'я.

До зміни сенсу життя, переоцінки життєвих цінностей людину приводить розчарування в значущості культивованих нею цінностей (криза тридцяти років) [8, с.281].

У період старості (після 60 років) розвиток і функціонування духовної, інтелектуальної, емоційної, фізичної сфер людини набувають специфічного характеру. На цьому віковому етапі особистість припиняє трудову діяльність, обмежується її соціальні контакти, спостерігаються зміни у її Я-концепції та поведінці. Літня людина живе спогадами і своїм сьогоденням. Її роздуми сповнені мотивами гріха і спокути. Як правило, Я-концепція вже не є активним джерелом нових життєвих очікувань, знижується її роль у дотриманні стратегії життя та поведінки, бо ця стратегія давно визначена і, як правило, реалізована. Основою повноцінного життя стає задоволення потреби в увазі, любові, намагання не бути тягарем для рідних.

Отже, можна зробити висновок, що ціннісні орієнтації, як психологічне новоутворення особистості, організують та скеровують діяльність суб'єкта, його відношення до себе та оточуючого. Здійснений аналіз проблеми доводить, що процес становлення ціннісних орієнтацій має динамічний характер та об'єднує такі сфери особистості: соціальна, психологічна, педагогічна.

Наступним кроком у дослідженні цієї проблеми ми вбачаємо детальне вивчення психологічних механізмів становлення ціннісних орієнтацій особистості в онтогенезі.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості /І.Д.Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.124-129.
2. Здравомислов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности / А.Г.Здравомислов. – М.: Прогресс, 1986. – 320 с.
3. Маслоу А. Новый рубежи человеческой природы /А.Маслоу; [пер. с англ.] – М.: Смысл, 1999. – 425 с.
4. Мироненко В.В. Хрестоматія по психології. Учеб.пособие для студентов пед.ин-то / В.В.Мироненко; под ред. А.В.Петровского. – М.: Просвещение, 1977. – 528 с.
5. Окса М.М. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі вивчення загальнопедагогічних дисциплін / М.М.Окса //Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – К.: Пед. преса, 2003. – Вип.5. – С.221-228.
6. Панина Н.В. Молодёжь Украины: структура ценностей, социальное самочувствие и морально-психологическое состояние в условиях тотальной анонии / Н.В.Панина // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2001. – №1. – С.5-26.
7. Романюк Л.В. Ціннісні орієнтації: сутність, структура і психологічні механізми розвитку /Л.В.Романюк. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. – 188 с.
8. Савчин М.В. Вікова психологія: Навчальний посібник / М.В.Савчин, Л.П.Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
9. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В.А.Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1975. – С.78-102.

In the article the problem of forming of the valued orientations of personality and their place in its structure is considered. Existent classifications of the valued orientations are considered. The features of changes of the valued orientations of personality are exposed on different age-old stages of its development.

Key words: value, valued orientations, personality, structure of personality.

Отримано: 1.03.2010

Індивідуальний підхід до навчання: ставлення учнів

У статті представлено та ґрунтовно проаналізовано результати дослідження таких психологічних особливостей реалізації індивідуального підходу як внутрішнє ставлення учнів до організації педагогічної взаємодії, коли вчитель проявляє підвищену увагу до їхньої індивідуальності.

Ключові слова: індивідуальний підхід, суб'єктність, суб'єкти взаємодії, індивідуальність, особистість, навчальна діяльність.

В статті представлені і об'єктивно проаналізовані результати дослідження таких психологічних особливостей реалізації індивідуального підходу як внутрішнє ставлення учнів до організації педагогічного взаємодія, коли вчитель проявляє підвищену увагу до їхньої індивідуальності.

Ключевые слова: индивидуальный подход, субъектность, субъекты взаимодействия, индивидуальность, личность, учебная деятельность.

Проблема індивідуального підходу до учнів у процесі навчання відноситься до таких, що вивчається вельми активно, разом з тим, весь час залишається актуальною, особливо практично-прикладної з точки зору. Цьому питанню приділяли неабияку увагу визначні педагоги (Ж.-Ж.Руссо; Я.А.Коменський, С.Д.Ушинський та ін.), педагоги-новатори (Є.О.Ільїн, В.Ф.Шаталов та ін.). Дуже активно вивчаються різні аспекти даної проблеми в педагогічній та віковій психології (Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейн, Г.С.Костюк, Д.Ф.Ніколенко, С.Д.Максименко та ін.).

Практично-прикладне вирішення проблеми індивідуалізації навчання і виховання, на думку багатьох вчених, передбачає знання індивідуальних особливостей дитини, уміння їх діагностувати, враховувати і формувати, прогнозувати їх вплив на успішність діяльності [6; 7; 10].

Особливість нашого дослідження полягає у великій увазі, яку ми приділяємо вивченню позиції учнів, щодо проблеми індивідуального підходу. Як правило, дослідники цього не роблять, демонструючи яскраву “педагогоцентричну” позицію, відводячи учневі роль об'єкта, індивідуальні властивості якого треба б було врахувати. Нам здається, що таке обмеження, по-перше, штучне, надумане, а по-друге – є таким, що нівелює всі зусилля дослідження.